

השיעור

עם פטירתו של הגרי"ד סולובייצ'יק ז"ל נפתח גאון ענק שהביא הרבה ברכות יתורה לעולם הישיבות - אמן הניחות, אמן הניסוח ואמן ההתייבשות, והכל בנוי על ידע יסודי ומקור.

הדברים נכתבו בשעתם, בקיץ תרצ"ה, ועתה הגיע זמן פרסומם, יהיו הדברים בביטויים שלהו למה שהלך רוחם עם היעלם המאור הגדול לממשלת התורה.

ירושלים התורנית זכתה ליום של קורת-רוח אמיתית, לשמחה פנימית של תורה. המה הלב מרגשות קדומים למראה המודעות הגדולות: "ביום... יגיד שיעור בהלכה, הרב הגאון וכו' מוה"ר יוסף דוב סולובייצ'יק שליט"א בישיבת מרכז הרב".

זכרה של וולו'ין קם ונצב לנגד עינינו במלוא יפעתו והורו. שריו כל כמה שהשנים עוברות, וולו'ין כאלו הולכת וגדלה, שער קומתה גדל וועלה, ועומדים אנו משתאים למראה הגדול והגורא של מכוון התורה הנשגב הזה.

הנה הקו נמשך, המסורת עוברת הלאה, מ"בית הלוי" רבי יוסף דוב הראשון ז"ל דרך רבי חיים מברסקי ז"ל, אנו באים אל הגאון ר' משה סולובייצ'יק ז"ל, ואחרון חביב האורח הנכבד, הגאון הצעיר ר' יוסף דוב שליט"א.

ביום, נתנסו ובאו אולם ישיבת "מרכז הרב" זקני הדור, נאמני היכל התורה אשר בולו'ין, הוקמים אשר ראו אותו בתפארתו, וצעירי התורה מישיבת "עץ חיים" הותיקה וישיבת חברון המחודשת. תלמידי תלמידיו של "הנציב" העליון, לראות היעמרו דברי הנכד הבריסקאי, כי הגידו להם אשר הוא "עילוי".

ושוב אותה הרגשה של הפירמה הגדולה. הרי "רבי חיים מברסקי" זה לא סתם שם של גאון, והו מפנה חרש בעולם התורה. זהו פרק רסיתנופה בדרך הלימוד של הישיבות, פרק שיעורין אנו עומדים בו וכו' מה משיבים אותו.

ליפך, בבואנו כאן להקשיב לדברי הנכד אנו מצפים לשמוע את הדיקולו של הסבא, ובלילה הואו שלפני השער, נדהה שנת הבחורים. אותה סוגיא רחבה ועמוקה, ואי אתה יודע באיזו ממצולותיה יצולו האמוראי העלולים את פנינו אמריו. ליתר בטחון צריך לעבור כמה שאפשר יותר על צדדיה השונים של הסוגיא.

עכשו בשעה 12 בצהריים - השעה הקבועה של השיעורים - יושבים הם בעליהתריסין כשהם מתוחים ומחכים בצפייה להופעתו של המרצה.

והנה זע הקהל, נפתח הופיע ראשיהישיבה הגרי"מ חרל"פ שליט"א (זצ"ל) אישיירוולם, ואחריו נכנס אברך גבהקומה וגבהימצח, שחור זקנתו ושחוריעניניו, עבר זקופות בין הקהל הצפוף של תלמידי החכמים, כשהוא מהורהר ומכוון בצעמו.

ראש הישיבה, הגרי"מ שליט"א (זצ"ל) הקדים דבריברכה קצרים לאורח ומסר לו את רשות הדבור. והנה עלה הוא הבימתה, הקדים פתיחתי כבוד לאכסניי בכערית. כן, אף הוא יודע את טיב הנימים המסורות אותו לא קהל שומעיו: "לא זכותי היא זאת, כי אני זכות אבותי הקדושים" וכו' וכו', ומיד עבר לעצם השעור.

ברחבות, בטחון, התחיל את קושיותיו על הגמרא, על הרמב"ם, בשפת הישיבות, בטרמינולוגיא ה"רבי חיים"אית", בשפה הכובשת מיד את הגיון שכלנו.

כבר בתחילת הדברים התחילו בנותיקול בוקעות ועולות מבני הישיבה. הוא השגיח בהן ומיניה וביה השיב תשובות קולעות. "לא ידדי, אותו רמב"ם שאתה מקשה ממנו, אף הוא צריך ביאור", אנו יודע, שאתה מוכיר איננו כלל בעולם. אני יודע, אתה ודאי מתכוון לאותה הלכה, אבל פשוטו של רמב"ם זה הוא אחר לגמרי, אחר השעור נדבר".

לאט לאט נשתתקו המשיגים, והדברים שטפו בזרמם ובחומם. הגירונאי הלוהטהיטוסס אף הוא נשתתק אחרי תגרה קצרה, לא מצא את המקום להתקפה ומתוף הפך לעוזר והקדים לתפוס את אשר אמר המרצה ונהנה אף הוא מיושר של דברים והגיונם, מהניתוח העמוק ומההגדרות הבהירות הממוצות.

על אחת ההגדרות הוסיף המרצההאורח והעיר: "ומה ששמעתי את זה מפי הסבא" כן, דומה שגם אנו שומעים את הדברים מפי הסבא. אחרי מחרוזת הקושיות, בא כאמור הנתוח ההגיוני הבריא והישר, נחשפו הדברים מפנימיותם והוסברו בהסברה ברורה ומחוררת. מעכשו צעדנו כבר כולנו יחד עם המרצה מקושיא לקושיא וראינו כיצד בנן אחר זו הן מתישבות ומתורצות.

יותר משעה וחצי ארך השעור שרתק אליו את כל שומעיו. אכן, "בית הלוי" לא אכזב!

איש ההלכה והאמונה

כוללת ומקיפה - היא התמסרות המוח והלב, הרצון והרגש; ... כלומר: עצם אישיות האדם! - - -

"ת"ת, בעיקרו של דבר, התווייה שלאחריה מיפגש עם אלוקים, - - - זוהי נקודת המיפגש של האדם המוחשי עם הריבון האינסופי! - - - זוהי התעלות השכינה! - - - "הלא, [איפוא], תלמוד תורה כעיקר בחיים מהווה את שיא ה"Rendez-Vous" [וכך במקור! (ח.ק.) והתרגום: מיפגש אבהן] עם האלוקים!" (מתוך דברים שבע"פ, על פי רשימותי).

(ב) התשובות של תורה ומדע
אם את היחס לתורה, את החיוניות של לימודה ואת העושר במתכונתה הוא ירש מאבותיו (במיוחד סבו הגאון ר' חיים האגתי ואביו הר' משה החסיד והעניו - הרי שרבו פיתח, הרחיב וצירף את יישום מחשבת ההלכה בעולם המעשה.
במסתו המפורסמת "איש ההלכה" התבטא מרן הרב זצ"ל:

"אין לך תופעה ריאליית שאין לאיש ההלכה יחס קבוע אליה מראש וזיקה אפירורית, משוכללת ובהירה. הוא מתעניין ביצירות סוציולוגיות: המדינה, החברה, ויחסי היחידים בתוך מסכת הציבור. ההלכה מקיפה דיני משא ומתן, נזיקין, שכנים, טוען ונטען, מלווה ולווה, שותפים, שלוחים, פועלים, אומנים ושומרים, וגו', חיי המשפחה - גיטין, קידושין, חליצה, ... זכויות האשה והבעל... - מלוכנים על ידה. מלחמה, סנהדרין, בת דינים ועונשים הם מנושאי ההלכה הרבים כחול היסוד בעל ההלכה עסוק בפרובלימות פסיכולוגיות - - - "ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים". החידוש שכאן ברור: אם מקורם - מה שהיה בהלכה ישנו בחיים ומה שאין לו קטגוריות הלכתיות הרי שאינו קיים, הרי שלפי רבנו זצ"ל - כל מה שבחיים קיים בהלכה ועם כל המציאות מתמודדת ההלכה.

פתיחות זו לעולם מכירה בחיוב שניתן להשיג ממרחבי המציאות, אך אין היא באה - חלילה - על חשבון יסודות התורה. ארובה, לפי הרב זצ"ל ע"י התמודדות מתאימה עם החיים המורכבים מרחיבים את מעגלי נאמני ההלכה ומוכיחים שבכל המקומות ובכל הנסיבות מסוגלת ההלכה לקבוע הן את כל ארורות החיים והן את כל ערכי החיים, הן לסרט והן לבלל!

ורבנו חזר כמה פעמים על כך שזה ניתן להיעשות וזה צריך להיעשות ללא ההסתייגויות, ללא תכביר נחיתות, ללא התקפלות!

היות שההלכה מוכשרת וגם מוכרחת להתמודד עם כל שאלות השעה, בעיות שעל הפרק, כמו גם עם ענייני הנצח, תדיר היתה אצל רבנו האמונה - הידיעה כי אין לצמצם את עולמו של הקב"ה ל"ד" אמות של הלכה אלא יש להרחיב, כביכול, את ביהמ"ד כדי שיהא מקיף את כל החיים!

(א) האמונה הציונית הדתית
למען האמת, אינני בטוח אם רבנו זצ"ל היה רואה בתחום זה מעין "אמונה" וכנראה שלא היה מגדירו כחטיבה נפרדת. ברם, תרומתו של הרב סולובייצ'יק זצ"ל ייחודית מאין כמותה בכל המישור הזה.

אם התנועה הדתית-הלאומית הסתמכה על הגות הדורות בנידון הזיקה לא"י, למפעל החלוציות ולבניין הארץ, תוך השימוש במקורות הלכתיים שונים, הרי שרבנו בא והעניק לכל המתנה - לכלל הציונות ובפרט לציונות הדתית - את הראציונל ההיסטורי התמידי ואת הבסיס ההלכתי המקיף.

קטן סקר רוב איכות, חמש דרשות (ש"ל ע"י הרב דוד טלונר זצ"ל), כולל בתוכו את משנתו הציונית של הרב סולובייצ'יק זצ"ל. יש כאן חיוב הציונות - כי היא באה לתרום שמקומם של כל ישראל בא"י: ויש כאן אימוץ הציונות הדתית - באשר מחובתנו כשומרי ההלכה ונאמניה להיות מעורים בבניין מדינת ישראל לאור ההלכה.

לשם הסברת האמונה הוּן, מעמיד הרב זצ"ל הקבלה בין יוצרי המזרחי (בטרם"ב) לבין יוסף הצדיק, אלו כמו יוסף יוסף הציעו משהו נשגד הורם, אלו כיוסף חשו כמיעוט נקרב אנשי התורה ואלו כיוסף טענו כי יש לנקוט "קיום ועשה עדיף". לכאורה, פוסקים כמו הרב אלא שהרב טוען: במחלוקת שבין יוסף ואחיו - פסקה ההשגחה כיוסף מול אחד. כשרואים שההיסטוריה מכריעה בכיוון מסוים - זוהי דעת ה'. פעם היתה לנו נבואה וזו התגלתה ליוסף. אם בעת הקמת המזרחי נראית היתה מחלוקת שקולה בין אנשיה לבין אנשי ה"אגודות", הרי שהמאורעות הובילו למסקנה אחת וברורה: "יוסף של תרס"ב היה בבחינת 'ניבא ולא ידע מה ניבא'. - - - השניים של שואת היטלר, תקומת המדינה והישגי המזרחי בארץ ישראל שבנינו בצדקת דרכה של תנועתנו" (ההדגשה שלי - י.ח.ק.).

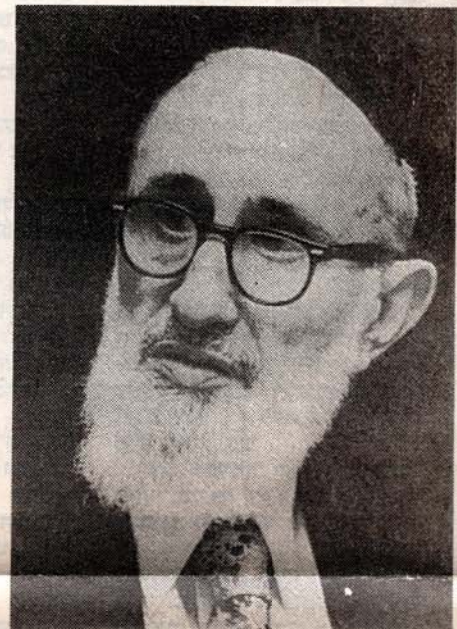
מי שמכיר את תולדות חייו של רבנו זצ"ל, יודע שהקביות, השורשיות, השמרנות של אגודת-ישראל התאימה למירק המחשבה שלו ושבשנותיו הראשונות באמריקה הוא היה ממייסדי סניפי תנועה זו ביבשת האמריקאית. אלא שהתמודדות המתמדת עם הבעיות והסיכוכים שעל הפרק גרמו לו קודם כל, להודות עם (סוף בעמוד 9)

מאת הרב יוסף חיים קלוזנר

מי היה מרן הרב יוסף רב הלוי סולובייצ'יק זצ"ל? מה הם עיקרי משנתו? ומהי המורשה הרעיונית שהוא הנחיל לנו, לכל בית ישראל, לדור ולדורות?

בוודאי יכתבו דברים רבים על מרן הרב זצ"ל, והרעיונים, הבהירות, הניתוחים, וכו' יהיו כמים שאין להם סוף. על משקל זה יורשה לומר כי גם אם יהיו כל הימים והנהרות דיו - לא יוכלו הסופרים, הרבנים והחוקרים למצות את כל עלמנו של הרב זצ"ל, חידושו ושיטותיו.

אבל עלינו לפרסם דברים ראשוניים, אף אם זו הערכה של "משנה ראשונה" סתם. כמה טעמים לכך: כדי שהציבור הרחב - שלומייאמוניישראל והרבים לגוונניהם השונים - יקבלו "תמונה" מקיפה ונכונה. וכן: לבל יסלפו את רמתו, לבל יפרשו את משנתו שלא כהלכה, לבל יורו - אם בשגגה, אם במזיד - שלא ככוונתו התמימה, הנאמנה!

ובעיקר: יש לספר, לתאר לתעד, מפני שתורת הרב סולובייצ'יק זצ"ל רלוונטית ומשמעותית ביותר לדורנו ועמנו בדורנו זקוק לה! בדרשות שהשאירו לנו לפנינו נחל וככל שנשייר - יעזרו האיל להשלים בעתיד, במלוא ההיקף יחד עם הבהירות.

ייחודו של רבנו

כנצר לאצילות למדינת ישראל ("בית הרב" מוולו'ין מ"משפחת הגאון רבינו חיים הלוי מברסקי) גדל הרב זצ"ל בחממה רוחנית וגם המשיך את המסורת המפוארת. אבל רבנו גם השכיל והצליח להעמיד נטיעות חדשות-מחודשות - כולן "חוסן אמונה" - בכל ישראל.

(א) גדלות וגאונות בתורה עצמה
לעומת העומק החריף וההטענה בפלפול, אצלו ניתוח כבאיזמל חד, מבחן ההשוואה וביקורת ההגיון. לשם כך, לימוד המתמטיקה, ההתמצאות בפילוסופיה, המודעות למדעים השונים - ואף אימוץ אייאלה ממכניהן ותבניתיהן - כי הלאמר האירדיא, "איש ההלכה" בעולמו של רבנו זצ"ל, אינו יכול להיות כמגשש באפילה אלא עליו "לקפוץ אל תוך תוכה של המציאות, להציק בה ולהסתכל בדמות דיוקנה, כדי לחזרו אל מותה ותבניתה".

עצם לימודו - החתיירה לאמת. אי אפשר להסתפק בתירוצים, יש לגלות את הפשר המהותי, העמוק. משום כך משוכנע רבנו זצ"ל שבכל הספרות התלמודית ניתן לחשוף את המקוריות, יסודם של דברים, ולכן יש לעמוד על מאמרי חז"ל, ללשנותיהם ולשיטותיהם.

הבנה בסיסית זו כי הבל מיסוד התורה, אינה רק השקפה אנטלקטואלית. כל המושג של תורה בישראל - הוא זרם החיים של כנסת ישראל. ויתירה מזו, משמעות שאין נעלה ממנה ללימוד התורה.

וכן דברי הקודש של רבינו בנידון: "תלמוד תורה זה עיקר בחיים. - - - הלימוד מקיף את האישיות... נשימת נצח קיימת - - - האדם מתגבר בחיים - הוא מנצח על תופעות החיים - הודות להתמסרות ללמוד וללמד תורה! (אין זו הפרוה, זו האמת. - - -)

"לכן, אין תלמוד תורה מהווה אמצעי ומנוף להצגת השכלה פורמלית. - - - ת"ת - השתקעות כללית, הצופה 6